Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (девети състав)

5 юни 2025 година*

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Членове 3, 5 и 7 и точка 1, буква д) от приложението — Срочен договор за доставка на електроенергия — Клауза за неустойка при неплащане — Пропорционалност на размера на неустойката — Яснота и разбираемост на клаузите — Директива (ЕС) 2019/944 — Неприложимост“

По дело C-749/23

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Okresní soud v Teplicích (Районен съд Теплице, Чехия) с акт от 14 септември 2023 г., постъпил в Съда на 20 ноември 2023 г., в рамките на производство по дело

innogy Energie s.r.o.

срещу

QS,

СЪДЪТ (девети състав),

състоящ се от: N. Jääskinen (докладчик), председател на състава, Ал. Арабаджиев и R. Frendo, съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за innogy Energie s.r.o., от P. Dub, advokát,

– за финландското правителство, от H. Leppo, в качеството на представител,

– за Европейската комисия, от P. Kienapfel и P. Ondrůšek, в качеството на представители,

* Език на производството: чешки.

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването, от една страна, на членове 3, 5 и 7 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273, и поправка в ОВ L 17, 2023 г., стр. 100) и на точка 1, буква д от приложението към нея, а от друга страна, на член 12, параграф 3 от Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС (ОВ L 158, 2019 г., стр. 125).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между дружеството innogy Energie s.r.o., енергиен доставчик, и QS, който е потребител, по повод на искането на дружеството да му се плати неустойка на основание на сключения помежду им договор за доставка на електроенергия.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 93/13

3 Член 3 от Директива 93/13 гласи:

„1. В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.

2. Не се счита за индивидуално договорена клауза, която е съставена предварително и следователно потребителят не е имал възможност да влияе на нейното съдържание, по-специално във връзка с договори с общи условия.

Фактът, че някои аспекти от дадена клауза или някоя отделна клауза са индивидуално договорени, не изключва приложението на настоящия член към останалата част на договора, ако общата преценка на договора сочи, че той е договор с общи условия.

Когато продавач или доставчик твърди, че клауза от договор с общи условия е договорена индивидуално, той следва да докаже това с факти.

3. Приложението съдържа примерен и неизчерпателен списък на клаузи, които се смятат за неравноправни“.

4 Член 4, параграф 1 от тази директива гласи:

„Без да се засяга член 7, преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характер[ът] на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича“.

5 Съгласно член 5 от посочената директива:

„При договори, в които всички или определени клаузи се предлагат на потребителя в писмен вид, тези условия се съставят на ясен и разбираем език. При наличие на съмнение за смисъла на определена клауза, тя се тълкува в най-благоприятен за потребителя смисъл […]“.

6 Член 7, параграф 1 от същата директива предвижда:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

7 Приложението към Директива 93/13 е озаглавено „Условия, посочени в член 3, параграф 3“. Точка 1, буква д) от него гласи следното:

„Условия, които имат за предмет или резултат:

[…]

д) условие, според което от потребителя се изисква да изплати неоснователно висока неустойка като компенсация, когато не изпълни задълженията си“.

Директива 2019/944

8 Член 12 от Директива 2019/944 е озаглавен „Право на смяна и правила относно таксите при смяна“ и гласи:

„1. Смяната на доставчик или на участник на пазара, извършващ агрегиране, се осъществява във възможно най-кратък срок. Държавите членки гарантират, че клиент, който спазва договорните условия и желае да смени доставчика си или участник на пазара, извършващ агрегиране, има право на смяна в срок от максимум три седмици от датата на искането. Не по-късно от 2026 г. техническият процес на смяна на доставчика трябва да отнема не повече от 24 часа и да е възможен във всеки един работен ден.

2. Държавите членки гарантират, че поне на битовите клиенти и малките предприятия не се налагат такси при смяна.

3. Чрез дерогация от параграф 2 държавите членки могат да разрешат на доставчиците или на участниците на пазара, извършващи агрегиране, да начисляват на клиентите такси за прекратяване на договора, когато тези клиенти прекратяват доброволно срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена преди изтичането му, при условие че тези такси са част от договор, доброволно сключен от клиента, и преди сключването на

договора са съобщени ясно на клиента. Подобни такси са пропорционални и не надвишават преките икономически загуби на доставчика или на участника на пазара, извършващ агрегиране, произтичащи от прекратяването на договора от клиента, включително разходите за всякакви пакетни инвестиции или услуги, които вече са били предоставени на клиента като част от договора. Тежестта на доказване на преките икономически загуби винаги се поема от доставчика или участника на пазара, извършващ агрегиране, а допустимостта на таксите за прекратяване на договора се наблюдава от регулаторния орган или от друг компетентен национален орган“.

9 Член 71 от Директива 2019/944 е озаглавен „Транспониране“ и параграф 1 от него предвижда:

„До 31 декември 2020 г. държавите членки въвеждат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с […] членове 11—24 […]“.

Чешкото право

Закон № 89/2012 — Граждански кодекс

10 Член 1811, параграф 1 от Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Закон № 89/2012 — Граждански кодекс) гласи:

„Търговецът е длъжен да предоставя всяка информация на потребителя по ясен и разбираем начин на езика, на който се сключва договорът“.

11 Член 2048, параграф 1 от този закон предвижда:

„Ако за случай на неизпълнение на договорните задължения страните са уговорили неустойка с определен размер или начин за определянето ѝ, кредиторът може да иска неустойката независимо от това дали е понесъл вреди от неизпълнението на уговореното задължение. Неустойката може да се уговори и в непаричен вид“.

Закон № 458/2000 за енергетиката

12 Член 28, параграф 1, буква e) и параграф 2, буква l) от Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon (Закон № 458/2000 за енергетиката), предвижда:

„1. Клиентът има право:

[…]

e) на безплатен избор и смяна на доставчика на електроенергия, без да понася разходи за това.

[…]

2. Клиентът е длъжен:

[…]

l) при упражняването на правото си на избор на доставчик по параграф 1, буква е) да спазва уговорения срок на предизвестие, ако договорът е безсрочен“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

13 На 24 януари 2020 г. QS и innogy Energie сключват срочен договор за доставка на електроенергия за битови нужди, който предвижда гарантирана цена на електроенергията през целия срок на договора, която е по-ниска от цената по безсрочните договори за доставка на електроенергия.

14 Този договор с общи условия, представляващ предварително изготвен двустраничен електронен формуляр, предвижда да се плащат месечни вноски от 1 200 CZK (чешки крони) (около 48 евро) за предвидено потребление от 1,8 Mwh годишно. На първата страница от договора, в частта „Сключване и срок на договора“, е посочено, че договорът се сключва за срок от 30 месеца, като това е „основният срок“ и през него договорът не може да бъде предсрочно прекратен.

15 Освен това в съдържащата се на първа страница част „Други разпоредби“ договорът предвижда, че клиентът е длъжен възможно най-бързо да осигури съдействие на innogy Energie за изпълнението на договора, и по-конкретно е длъжен да не извършва правни и други действия, които биха затруднили изпълнението му, освен ако има право да предприеме съответните действия по силата на закона. В случай на нарушение на това задължение договорът предвижда клауза, съгласно която клиентът е длъжен да плати на innogy Energie неустойка от 3 000 CZK (около 120 евро). Освен това в случай на неколкократно неизпълнение на задължението за заплащане на цената на електроенергията може да се начисли договорна неустойка на клиента, която обхваща и обезщетение за евентуално претърпените от innogy Energie вреди заради неконсумирането на договорената електроенергия. Тази неустойка е 400 CZK (около 16 евро) за всеки календарен месец от деня на прекратяването на договора или прекъсването на доставките на електроенергия до изтичането на срока на договора.

16 Договорът между QS и innogy Energie е попълнен от служителите на това дружество по електронен път. QS получава възможност да погледне договора на монитора на компютъра, преди да го подпише на таблет. Крайният подписан договор е изпратен на клиента по електронната поща, а клиентът е можел да поиска разпечатан на хартия вариант на всеки етап от договарянето.

17 С писмо от 21 юли 2020 г. innogy Energie отправя покана до QS да заплати вноските от 1 200 CZK (около 48 евро) за юни и юли 2020 г. Поради неизпълнението на задължението на QS да плаща надлежно цената на електроенергията, на 11 септември 2020 г. дружеството прекратява доставките на електроенергия за QS в съответствие с приложимия национален закон, а след това с писмо от 13 септември 2020 г. изисква от него да заплати до 23 септември 2020 г. договорната неустойка в размер на 8 800 CZK (около 360 евро), съответстващи на 400 CZK (около 16 евро) за всеки от оставащите 22 месеца от първоначално предвидения срок на договора. QS заплаща част от тази сума, в размер на 2 190,34 CZK (около 90 евро). С писмо от 23 септември 2020 г. innogy Energie прекратява договора с QS, като се мотивира с това, че въпреки многократните покани той не е платил

задълженията си по договора. Дружеството издава и крайна изравнителна сметка, в която отразява надплащане за периода от 4 февруари 2020 г. до 11 септември 2020 г. в размер на 316,36 CZK (около 12 евро).

18 При тези обстоятелства innogy Energie предявява иск пред Okresní soud v Teplicích (Районен съд Теплице, Чехия), запитващата юрисдикция, като иска QS да бъде осъден на основание на клаузата за неустойката да заплати сумата от 6 609,66 CZK (около 270 евро), тоест остатъка от дължимата като неустойка сума.

19 Запитващата юрисдикция най-напред припомня, че въз основа на националната правна уредба на неравноправните клаузи, която е била в сила преди 1 януари 2014 г., Ústavní soud (Конституционен съд, Чехия) постановява, че за да не бъдат обявени за неравноправни, клаузите за договорни неустойки трябва да са част от самия текст на потребителския договор, да са достатъчно четливи, ясни и логично подредени, за да са разбираеми за средния потребител, да имат достатъчно едър шрифт и да не са поместени в раздели, които оставят у потребителя впечатление, че става дума за второстепенни клаузи.

20 По-нататък запитващата юрисдикция отбелязва, че начинът, по който innogy Energie е включило клаузите за неустойка в договора, я кара да се съмнява дали са изпълнени изискванията за прозрачност по член 5 от Директива 93/13. Тя посочва по-конкретно поместването на разглежданата в главното производство клауза на първата страница на договора в раздела, озаглавен „Други разпоредби“, тоест в частта от договора, която не съдържа индивидуално договорени клаузи, за разлика от частите, разположени на втората страница от този договор. Запитващата юрисдикция се съмнява в съответствието на тази клауза с правилата на Съюза в областта на защитата на потребителите, доколкото клаузата се съдържа на страница от договор с общи условия, която не се попълва, и това я прави по-малко видима за клиента.

21 Тази юрисдикция отбелязва, че в случай на прекратяване на договора поради неизпълнение на паричните задължения на клиента по него innogy Energie начислява договорна неустойка в месечен размер от 400 CZK (около 16 евро) за всеки месец, през който не е налице предвидената в срочния договор консумация, без това дружество да е длъжно да доказва размера на действително понесените преки икономически загуби. За сметка на това, когато потребителят прекратява договора по време на задължителния му срок поради смяна на доставчика, доставчикът има право на осигуряваното от договорната неустойка обезщетение до размера на понесените икономически загуби, които доставчикът трябва да докаже.

22 Накрая запитващата юрисдикция подчертава, че в разглеждания в главното производство случай не е налице неплащане на цената за доставката на електроенергия, а напротив, констатирано е надплащане в полза на innogy Energie, въпреки че QS не е платил най-малко две месечни вноски, в размер на 1 200 CZK (около 48 евро).

23 При тези условия Okresní soud v Teplicích (Районен съд Теплице) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли да се приеме, че смисълът и целта на [Директива 93/13] не допускат член 3 от нея във връзка с точка 1, буква д) от приложението [към нея] [и] във връзка с член 5 относно съставянето на писмените клаузи на ясен и разбираем език и във връзка с принципа на ефективност по член 7 да се тълкува в смисъл, че неустойката, включена в

договор с общи условия, в частта „Други разпоредби“ на страница 1/2 (първа страница от договора), въпреки че (в противоречие със стандартната практика при потребителските договори) на тази „първа“ страница не са посочени никакви идентификационни данни на страните, нищо не е попълнено физически, а неустойката е включена в раздел „Други разпоредби“, който изглежда като несъществени разпоредби, следва да се третира като надлежна част от писмения договор между потребителя и доставчика [на електроенергия], доколкото от потребителя може да се изисква да е надлежно запознат с тази страница от договора, при положение че втората страница на договора (2/2), която е фактически попълнена и подписана, достатъчно ясно сочи, че е втора страница на договора, след като е означена именно „2/2“?

2) Трябва ли да се приеме, че смисълът и целта на Директива [93/13] не допускат член 3 от нея във връзка с точка 1, буква д) от приложението и/или член 12, параграф 3 от [Директива 2019/944] да се тълкува в смисъл, че когато срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена е прекратен от доставчика [на електроенергия] поради неизпълнение на договорните задължения от страна на потребителя, няма значение размерът на действителните преки икономически загуби, понесени от доставчика вследствие на предсрочното прекратяване на договора с потребителя?“.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта на втория въпрос

24 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 3 от Директива 93/13 във връзка с точка 1, буква д) от приложението към нея „и/или“ член 12, параграф 3 от Директива 2019/944 трябва да се тълкува в смисъл, че в случаите, в които доставчикът предсрочно прекратява срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена поради неизпълнение на договорните задължения на потребителя и начислява договорна неустойка, която покрива преките икономически загуби на доставчика от прекратяването на договора, този доставчик е длъжен да докаже действителното наличие на тези загуби.

25 Innogy Energie изразява съмнения в допустимостта на втория преюдициален въпрос в частта, в която е основан на член 12, параграф 3 от Директива 2019/944, доколкото тази разпоредба още не е била напълно транспонирана в чешкото право към момента на сключването и прекратяването на разглеждания в главното производство договор и затова е без значение за настоящото дело.

26 Следва да се припомни, че новите правни норми се прилагат от момента на влизането в сила на акта, с който са въведени, и наистина не се прилагат спрямо правоотношенията, които са възникнали и окончателно осъществени при действието на стария закон, но се прилагат спрямо бъдещите последици на тези правоотношения, а също и спрямо новите правоотношения. Други варианти са възможни — при условие че не се засяга принципът на забрана на обратното действие на правните актове — единствено ако новата норма е придружена от особени разпоредби, които определят специфично условията за прилагането ѝ във времето (решение от 13 юли 2023 г., Banco Santander (Използване на официален индекс като референтен), C-265/22, EU:C:2023:578, т. 37 и цитираната съдебна практика).

27 Съответно, що се отнася по-конкретно до директивите, по общо правило в приложното поле на директивата ratione temporis попадат само правоотношенията, осъществени след изтичането на срока за транспонирането ѝ (решение от 13 юли 2023 г., Banco Santander (Използване на официален индекс като референтен), C-265/22, EU:C:2023:578, т. 38 и цитираната съдебна практика).

28 Съгласно член 71 от Директива 2019/944 държавите членки е трябвало до 31 декември 2020 г. да приемат и публикуват необходимите разпоредби, за да се съобразят в частност с член 12 от тази директива. Видно от преписката, с която разполага Съдът, чешката правна уредба за транспонирането на Директивата, а именно изменената редакция на Закон № 458/2000 за енергетиката, влиза в сила на 1 януари 2022 г. От тази преписка обаче също така следва, че обсъжданият в главното производство договор за доставка на електроенергия е сключен на 24 януари 2020 г. и е прекратен от innogy Energie на 23 септември 2020 г., десет дни след искането му за заплащане на договорната неустойка, тоест преди изтичането на срока за транспонирането на член 12 от Директива 2019/944.

29 Оттук следва, че Директива 2019/944 не е била приложима нито към датата на сключването, нито към датата на прекратяването на обсъждания в главното производство договор.

30 По тези съображения тълкуването на член 12, параграф 3 от Директива 2019/944 няма отношение към решаването на спора в главното производство, поради което вторият преюдициален въпрос е недопустим в частта, в която се отнася до тълкуването на тази разпоредба.

По същество

31 С двата си преюдициални въпроса, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция иска по същество да установи, първо, дали член 3, параграф 1 и член 5 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с точка 1, буква д) от приложението към нея и член 7 от тази директива, трябва да се тълкуват в смисъл, че може да е неравноправна клаузата в срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена, съгласно която при предсрочно прекратяване на договора от доставчика поради неплащане от страна на потребителя доставчикът може автоматично да начисли на потребителя фиксирана неустойка, независимо от действително понесените си преки икономически загуби, и второ, дали предвид структурата и мястото си в договора и предвид обстоятелствата, довели до осъщественото по електронен път сключване на договора, тази клауза отговаря на изискванията за прозрачност по член 5 от Директива 93/13.

32 На първо място, следва да се отбележи, че съгласно член 3, параграф 1 от Директива 93/13 договорна клауза, която не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.

33 Както е посочено в член 3, параграф 3 от Директива 93/13, приложението към нея съдържа примерен и неизчерпателен списък на клаузи, които се смятат за неравноправни. Сред изброените в това приложение клаузи са в частност онези, които имат за предмет или резултат „от потребителя [да] се изисква да изплати неоснователно висока неустойка като компенсация, когато не изпълни задълженията си“, както следва от точка 1, буква д) от посоченото приложение.

34 Макар само по себе си съдържанието на това приложение да не може автоматично да докаже неравноправния характер на определена спорна клауза, то все пак представлява основен елемент, на който компетентният съд може да основе своята преценка относно неравноправния характер на посочената клауза (решение от 26 април 2012 г., Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, т. 26 и цитираната съдебна практика).

35 Оттук следва, че е задача на националния съд да прецени неравноправността на съответната договорна клауза по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 93/13. В рамките на тази преценка националният съд трябва с оглед на всички обстоятелства по делото да оцени, първо, възможното неспазване на изискването за добросъвестност и второ, наличието на евентуална значителна неравнопоставеност в ущърб на потребителя по смисъла на тази разпоредба (вж. в този смисъл решение от 3 октомври 2019 г., Kiss и CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, т. 49 и цитираната съдебна практика).

36 Следователно запитващата юрисдикция ще трябва да провери дали обсъжданата в главното производство клауза отговаря на изискването за добросъвестност, от една страна, а от друга, дали е налице значителна неравнопоставеност в ущърб на потребителя, и по-точно дали предвидената в клаузата фиксирана неустойка е неоснователно висока по смисъла на точка 1, буква д) от приложението към Директива 93/13.

37 Що се отнася до това при какви обстоятелства възниква такава неравнопоставеност „въпреки изискването за добросъвестност“, следва да се припомни, че предвид шестнадесето съображение от Директива 93/13 националният съд трябва за тази цел да провери дали, като постъпва добросъвестно и справедливо с потребителя, продавачът или доставчикът може основателно да очаква, че потребителят ще се съгласи с подобна клауза при индивидуално договаряне (решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, т. 60 и цитираната съдебна практика).

38 Съгласно практиката на Съда при тази преценка следва по-специално да се вземат предвид разпоредбите на националното право, приложими при липсата на уговорка между страните по този въпрос, като така националният съд може чрез сравнителен анализ да прецени дали и евентуално в каква степен по силата на договора потребителят е поставен в по-неблагоприятно правно положение от предвиденото в действащото национално право (вж. в този смисъл решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, т. 59 и цитираната съдебна практика).

39 Запитващата юрисдикция ще трябва също така да се увери, че размерът на обсъжданата в главното производство договорна неустойка е годен да гарантира осъществяването на целите си и не надхвърля необходимото за постигането им (вж. в този смисъл решение от 14 март 2013 г., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, т. 74).

40 Следва да се припомни, че в член 4, параграф 1 от Директива 93/13 е уточнено, че преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характерът на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора или в друг договор, от който той произтича.

41 Съдът е постановил, че клаузите в договора, с които видимо се установяват санкции, които са автоматични и непропорционални спрямо вида на евентуалното неизпълнение на задължения от потребителя, би трябвало да могат да се обявяват за неравноправни на

основание член 3, параграф 3 от Директива 93/13 във връзка с точка 1, буква д) от приложението към нея (вж. в този смисъл определение от 24 октомври 2019 г., Topaz, C-211/17, EU:C:2019:906, т. 59).

42 От акта за преюдициално запитване обаче личи, че договорната неустойка от 400 CZK (около 16 евро) е начислена на QS поради неплащането на две месечни вноски в размер на 1 200 CZK (около 48 евро), като тя му е начислена за всеки месец след прекратяването на доставките на електроенергия и за целия оставащ срок на договора, който първоначално е бил определен на 30 месеца. Следователно тази неустойка може да представлява санкция, която е автоматична и „неоснователно висока“ по смисъла на точка 1, буква д) от приложението към Директива 93/13 и на посочената в точка 41 от настоящото решение практика на Съда, което запитващата юрисдикция следва да определи.

43 При разглеждането на този въпрос запитващата юрисдикция ще трябва и да провери дали размерът на посочената неустойка е годен да гарантира осъществяването на целите на неустойката и дали не надхвърля необходимото за постигането им по смисъла на съдебната практика, цитирана в точка 39 от настоящото решение. По-конкретно, следва да се посочи, от една страна, че обсъжданата в главното производство неустойка произтича от клауза, която е включена в срочен договор за доставка на електроенергия за битови нужди, който предвижда гарантирана цена на електроенергията през целия срок на договора, която е по-ниска от цената по безсрочните договори за доставка на електроенергия. В този смисъл клаузата видимо има за цел да осигури отстраняване на евентуалните вреди за доставчика от неконсумирането на договорената за клиента електроенергия, която при срочните договори доставчикът закупува предварително за клиента на нестабилни пазари на едро за целия уговорен срок на договора. От друга страна, запитващата юрисдикция би трябвало да вземе предвид обстоятелството, че изготвената от доставчика крайна изравнителна сметка отразява надплащане, и то въпреки че QS не е платил две месечни вноски.

44 На второ място, що се отнася до изискването за прозрачност по член 5 от Директива 93/13, съгласно което писмените договорни клаузи „се съставят“ — винаги — на ясен и разбираем език, следва да се припомни, че това изискване е един от факторите, които трябва да се вземат предвид при преценката за неравноправност на клаузата. Видно от член 4, параграф 2 от Директивата обаче, обстоятелството, че дадена клауза не е изразена на ясен и разбираем език, само по себе си не може да я направи неравноправна (вж. в този смисъл решение от 13 юли 2023 г., Banco Santander (Използване на официален индекс като референтен), C-265/22, EU:C:2023:578, т. 66).

45 Това изискване не може да се сведе само до разбираемостта на тези клаузи от формална и граматическа гледна точка. Всъщност, доколкото въведената с тази директива система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положението на по-слабата страна в отношенията с продавача или доставчика, по-специално от гледна точка на степента си на информираност, наложеното от Директивата изискване за съставяне на договорните клаузи на ясен и разбираем език и следователно за прозрачност трябва да се схваща разширително (решение от 16 март 2023 г., Caixabank (Комисиона за обработка на кредита), C-565/21, EU:C:2023:212, т. 30).

46 При това положение изискването договорните клаузи да са изразени на ясен и разбираем език, трябва да се схваща като налагащо и задължение в договора да е прозрачно изложено как конкретно функционира механизмът, за който се отнася съответната клауза, както и евентуално какво е отношението между този механизъм и механизма, предвиден в други

клаузи, така че потребителят да получи възможност да оцени въз основа на точни и понятни критерии икономическите последици, които произтичат за него от това (решение от 20 септември 2017 г., Andriciuc и др., C-186/16, EU:C:2017:703, т. 45 и цитираната съдебна практика).

47 Този въпрос трябва да бъде анализиран от запитващата юрисдикция от гледна точка на всички относими фактически обстоятелства, сред които са рекламните материали и сведенията, предоставени от доставчика при договарянето на съответния договор (вж. в този смисъл решение от 20 септември 2017 г., Andriciuc и др., C-186/16, EU:C:2017:703, т. 46 и цитираната съдебна практика).

48 По-точно, за потребителя е от основно значение да бъде информиран преди сключването на договора за договорните условия и за последиците от сключването на договора, тъй като именно въз основа на тази информация той ще вземе решение дали желае да се обвърже с договор с продавача или доставчика при предварително изготвените от този продавач или доставчик условия (решение от 20 септември 2017 г., Andriciuc и др., C-186/16, EU:C:2017:703, т. 48 и цитираната съдебна практика).

49 За да се определи дали дадена договорна клауза е ясна и разбираема, следва също така да се вземе предвид степента на внимание, която може да се очаква по отношение на такава клауза от средния потребител, който е нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен (решение от 16 март 2023 г., Caixabank (Комисиона за обработка на кредита), C-565/21, EU:C:2023:212, т. 44).

50 Следва още да се отбележи, че мястото и структурата на договорна клауза като обсъжданата в главното производство позволяват да се установи дали тя представлява важен елемент от договора, доколкото тези елементи осигуряват на потребителя възможността да оцени икономическите последици, които произтичат за него от тази клауза (вж. в този смисъл решение от 16 март 2023 г., Caixabank (Комисиона за обработка на кредита), C-565/21, EU:C:2023:212, т. 46).

51 Именно с оглед на съображенията, посочени в точки 44—50 от настоящото решение, запитващата юрисдикция ще трябва да прецени дали клаузата, която предвижда договорната неустойка, отговаря на изискванията за прозрачност по член 5 от Директива 93/13.

52 В случая, що се отнася, първо, до обстоятелствата, довели до сключването на договора за доставка на електроенергия, от преписката, с която разполага Съдът, следва, че този договор представлява предварително изготвен формуляр в електронна форма, като QS е имал възможността да поиска той да бъде разпечатан на който и да е етап от договарянето. Следва обаче да се отбележи, както личи от преюдициалното запитване, че договорът е попълнен не от потребителя, а от служителите на дружеството съдоговорител, които са контролирали формализирането на договора през цялата фаза на договаряне. От запитването също така следва, че QS видимо е погледнал въпросния договор само на компютърния монитор, преди да го подпише на таблет. При тези обстоятелства, освен ако не покажат друго преценките, които остава да направи запитващата юрисдикция, следва да се посочи, че не е сигурно, че потребителят е имал възможността да се запознае в достатъчна степен със съдържанието и функционирането на обсъжданата в главното производство клауза по смисъла на съдебната практика, цитирана в точка 48 от настоящото решение.

53 Второ, следва да се отбележи, че преписката, с която разполага Съдът, не съдържа точни сведения за информацията, която innogy Energie е предоставило преди сключването на договора относно договорните условия и последиците от сключването на договора.

54 Трето, що се отнася до конкретното място и структурата на обсъжданата в главното производство клауза, която изобщо не е индивидуално договорена, от акта за преюдициално запитване следва, че тя се намира на първата страница на договор с общи условия, представляващ предварително изготвен двустраничен формуляр. Доколкото обаче договорът е сключен по електронен път, на компютър, а придвижването по текста на договора е извършвано от служителите на дружеството innogy Energie, видимо QS е имал само ограничена възможност за достъп до целия документ. В този смисъл се установява, че макар да е поместена на първа страница, тази клауза е можела да остане незабелязана или да не привлече вниманието на QS така, както сведенията, под които е положен подписът му. Всъщност втората страница на договора, единствената, която е попълвана — от посочените служители, и която е подписана от QS, съдържа само всички индивидуални клаузи. Следва също така да се отбележи, че обсъжданата в главното производство клауза е включена в раздела от договора, озаглавен „Други разпоредби“, което би могло да навежда на мисълта, че това е маловажна разпоредба.

55 При тези условия запитващата юрисдикция следва да провери дали обсъжданият в главното производство договор е достатъчно четлив, ясен и логично подреден, за да може средният потребител, нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, да се запознае с договорните клаузи, и по-конкретно дали включването на предвиждащата неустойката клауза в конкретен раздел от договора би могло да подведе потребителя да смята, че това е второстепенна клауза.

56 По всички изложени съображения на запитващата юрисдикция следва да се отговори, че член 3, параграф 1 и член 5 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с точка 1, буква д) от приложението към нея и член 7 от тази директива, трябва да се тълкуват в смисъл, че може да е неравноправна клаузата в срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена, съгласно която при предсрочно прекратяване на договора от доставчика поради неплащане от страна на потребителя доставчикът може автоматично да начисли на потребителя фиксирана неустойка, независимо от действително понесените си преки икономически загуби. Тази клауза отговаря на изискванията за прозрачност по член 5 от Директива 93/13, ако структурата и мястото на клаузата в договора и обстоятелствата, довели до осъщественото по електронен път сключване на този договор, включително сведенията, които доставчикът е предоставил на потребителя, позволяват на средния потребител, нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, да се запознае със съдържанието и функционирането на клаузата, която го задължава да плати фиксирана неустойка, и да оцени икономическите последици, които произтичат за него от това.

По съдебните разноски

57 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (девети състав) реши:

Член 3, параграф 1 и член 5 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, разглеждани във връзка с точка 1, буква д) от приложението към нея и член 7 от тази директива,

трябва да се тълкуват в смисъл, че

може да е неравноправна клаузата в срочен договор за доставка на електроенергия с фиксирана цена, съгласно която при предсрочно прекратяване на договора от доставчика поради неплащане от страна на потребителя доставчикът може автоматично да начисли на потребителя фиксирана неустойка, независимо от действително понесените си преки икономически загуби. Тази клауза отговаря на изискванията за прозрачност по член 5 от Директива 93/13, ако структурата и мястото на клаузата в договора и обстоятелствата, довели до осъщественото по електронен път сключване на този договор, включително сведенията, които доставчикът е предоставил на потребителя, позволяват на средния потребител, нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, да се запознае със съдържанието и функционирането на клаузата, която го задължава да плати фиксирана неустойка, и да оцени икономическите последици, които произтичат за него от това.

Подписи